ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 4ης Δεκεμβρίου 2003 *

Στην υπόθεση C-92/02,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Arbeidsrechtbank van het Arrondissement Tongeren (Βέλγιο) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Nina Kristiansen

και

Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1), και του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ L 257, σ. 2),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans, προεδρεύοντα του πέμπτου τμήματος, D. A. O. Edward και A. La Pergola (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber

γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον D. Martin,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Μαρτίου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 11ης Μαρτίου 2002, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 15 Μαρτίου 2002, το Arbeidsrechtbank van het Arrondissement Tongeren υπέβαλε, βάσει του άρθρου 234 ΕΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1, στο εξής: κανονισμός 1408/71), και του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας.

2 Αυτά τα ερωτήματα ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της N. Kristiansen και του Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (εθνικού οργανισμού απασχολήσεως, στο εξής: RVA), με αντικείμενο την αίτηση της προσφεύγουσας περί χορηγήσεως επιδομάτων ανεργίας την οποία ο τελευταίος είχε απορρίψει.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική ρύθμιση

3 Το άρθρο 67 του κανονισμού 1408/71, που επιγράφεται «Συνυπολογισμός των περιόδων ασφαλίσεως ή απασχολήσεως», προβλέπει τα εξής:

«1. Ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου εξαρτά την κτήση, τη διατήρηση ή την ανάκτηση του δικαιώματος παροχών από τη συμπλήρωση περιόδων ασφαλίσεως, λαμβάνει υπόψη, κατά το μέτρο που απαιτείται, τις περιόδους ασφαλίσεως ή απασχολήσεως που πραγματοποιήθηκαν υπό την ιδιότητα μισθωτού υπό τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, ως να επρόκειτο για περιόδους ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζει ο φορέας αυτός, υπό τον όρο πάντως ότι οι περίοδοι απασχολήσεως θα είχαν θεωρηθεί ως περίοδοι ασφαλίσεως αν είχαν πραγματοποιηθεί υπό τη νομοθεσία αυτή.

2. Ο αρμόδιος φορέας κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου εξαρτά την κτήση, τη διατήρηση ή την ανάκτηση του δικαιώματος παροχών από την πραγματοποίηση περιόδων απασχολήσεως, λαμβάνει υπόψη, κατά το μέτρο που απαιτείται, τις περιόδους ασφαλίσεως ή απασχολήσεως που πραγματοποιήθηκαν υπό την ιδιότητα μισθωτού υπό τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, ως να επρόκειτο για περιόδους απασχολήσεως που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζεται από τον φορέα αυτόν.

3. Με εξαίρεση τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 71, παράγραφος 1, περιπτώσεις α', εδάφιο ii, και β', εδάφιο ii, η εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 1 και 2 τελεί υπό τον όρο ότι ο ενδιαφερόμενος έχει πραγματοποιήσει τελευταία:

— στην περίπτωση της παραγράφου 1, περιόδους ασφαλίσεως,

— στην περίπτωση της παραγράφου 2, περιόδους απασχολήσεως,

κατά τις διατάξεις της νομοθεσίας δυνάμει της οποίας ζητούνται οι παροχές.

4. Όταν η διάρκεια χορηγήσεως των παροχών εξαρτάται από τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως ή απασχολήσεως, έχουν εφαρμογή οι διατάξεις της παραγράφου 1 ή της παραγράφου 2, κατά περίπτωση.»

4 Το άρθρο 28α του Καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του Λοιπού Προσωπικού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: ΚΛΠ), το οποίο θεσπίστηκε με τον κανονισμό (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ) 2799/85 του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 1985, για την τροποποίηση του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του Λοιπού Προσωπικού των Κοινοτήτων αυτών (ΕΕ L 265, σ. 1), ορίζει τα εξής:

«1. Ο πρώην έκτακτος υπάλληλος, ο οποίος βρίσκεται χωρίς απασχόληση μετά την έξοδο από την υπηρεσία του σε όργανο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εάν:

— δεν δικαιούται συντάξεως λόγω συμπλήρωσης συντάξιμου χρόνου ή σύνταξη αναπηρίας από τις Κοινότητες,

— η έξοδός του από την υπηρεσία δεν οφείλεται σε παραίτηση ή σε διακοπή της σύμβασής του για πειθαρχικούς λόγους,

— έχει συμπληρώσει τουλάχιστον εξάμηνη υπηρεσία, και

— είναι κάτοικος ενός κράτους μέλους των Κοινοτήτων,

δικαιούται μηνιαίου επιδόματος ανεργίας υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις.

Αν δικαιούται επιδόματος ανεργίας δυνάμει εθνικού συστήματος, υποχρεούται να το δηλώσει στο σχετικό όργανο στο οποίο υπαγόταν, το οποίο και ενημερώνει αμέσως την Επιτροπή. Στην περίπτωση αυτή, το ποσό του επιδόματος αυτού αφαιρείται από το επίδομα που καταβάλλεται δυνάμει της παραγράφου 3.

2. Για να δικαιούται επιδόματος ανεργίας, ο πρώην έκτακτος υπάλληλος:

α) εγγράφεται, τη αιτήσει του, ως άνεργος στις αρμόδιες υπηρεσίες απασχόλησης του κράτους μέλους όπου διαμένει·

β) θα πρέπει να τηρεί τις υποχρεώσεις που επιβάλλει η νομοθεσία του κράτους μέλους αυτού στον δικαιούχο παροχών ανεργίας βάσει των διατάξεών της·

γ) υποχρεούται να διαβιβάζει κάθε μήνα στο όργανο που υπαγόταν, το οποίο και τη διαβιβάζει αμέσως στην Επιτροπή, βεβαίωση της αρμόδιας εθνικής υπηρεσίας η οποία αναφέρει αν τηρεί ή όχι τις υποχρεώσεις που καθορίζονται στα στοιχεία α' και β'.

Η Κοινότητα μπορεί να αποφασίσει τη χορήγηση ή τη συνέχιση της χορήγησης του επιδόματος, έστω και αν δεν πληρούνται οι ειδικές υποχρεώσεις που αναφέρονται στο στοιχείο β', σε περίπτωση ασθένειας, ατυχήματος, μητρότητας, αναπηρίας ή άλλης κατάστασης που θεωρείται ανάλογη, καθώς και όταν η αρμόδια εθνική υπηρεσία απαλλάσσει τον ενδιαφερόμενο από τις υποχρεώσεις αυτές.

[...]

4. Το επίδομα ανεργίας καταβάλλεται στον πρώην έκτακτο υπάλληλο για μέγιστο χρονικό διάστημα 24 μηνών από την ημέρα εξόδου του από την υπηρεσία. Αν όμως, κατά το χρονικό αυτό διάστημα, ο πρώην έκτακτος υπάλληλος παύσει να πληροί τους όρους των παραγράφων 1 και 2, διακόπτεται η καταβολή του επιδόματος. Αν πριν από τη λήξη του χρονικού αυτού διαστήματος ο πρώην έκτακτος υπάλληλος πληροί και πάλι τους προαναφερόμενους όρους, χωρίς όμως να έχει αποκτήσει δικαίωμα εθνικού επιδόματος ανεργίας, η καταβολή του επιδόματος επαναλαμβάνεται.

[...]

8. Το επίδομα ανεργίας που καταβάλλεται στον άνεργο πρώην έκτακτο υπάλληλο ρυθμίζεται από τον κανονισμό (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 260/68 περί καθορισμού των όρων και της διαδικασίας επιβολής του φόρου του θεσπισθέντος υπέρ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

9. Οι αρμόδιες υπηρεσίες σε θέματα απασχόλησης και ανεργίας, ενεργώντας στο πλαίσιο της εθνικής τους νομοθεσίας, και η Επιτροπή συνεργάζονται αποτελεσματικά για την καλή εφαρμογή του παρόντος κανονισμού».

5 Το άρθρο 7, παράγραφος 4, του κανονισμού 1612/68 ορίζει τα εξής:

«Κάθε ρήτρα συλλογικής ή ατομικής συμβάσεως ή άλλης συλλογικής ρυθμίσεως που αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας και απολύσεως είναι αυτοδικαίως άκυρη κατά το μέτρο που προβλέπει ή επιτρέπει όρους που εισάγουν διακρίσεις έναντι των εργαζομένων υπηκόων άλλων κρατών μελών».

Η εθνική νομοθετική ρύθμιση

6 Το άρθρο 30 του βασιλικού διατάγματος της 25ης Νοεμβρίου 1991 περί ανεργίας (*Moniteur belge* της 31ης Δεκεμβρίου 1991, στο εξής: βασιλικό διάταγμα), ορίζει τα εξής:

«Για να μπορεί να τύχει των επιδομάτων ανεργίας, ο εργαζόμενος με πλήρη απασχόληση πρέπει να έχει εργασθεί τον ακόλουθο αριθμό ημερών:

[...]

2. 468 στο διάστημα των 27 μηνών που προηγήθηκαν της αιτήσεώς του εάν είναι μεταξύ 36 και 50 ετών,

[...]

Η μνημονευθείσα στο πρώτο εδάφιο περίοδος αναφοράς παρατείνεται κατά τον αριθμό των ημερών που περιλαμβάνει την περίοδο:

[...]

3. ασκήσεως τουλάχιστον επί έξι μήνες επαγγέλματος για το οποίο ο εργαζόμενος δεν υπάγεται σε κοινωνική ασφάλιση, και ειδικότερα στον κλάδο ανεργίας· η παράταση αυτή δεν μπορεί να υπερβεί τα εννέα έτη».

7 Το άρθρο 37, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος προβλέπει τα εξής:

«Για την εφαρμογή του παρόντος κεφαλαίου, λαμβάνονται υπόψη οι παροχές εργασίας που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο επαγγέλματος ή επιχειρήσεως που υπάγονται στην κοινωνική ασφάλιση, στον κλάδο ανεργίας, για τις οποίες ταυτοχρόνως:

1. έχει καταβληθεί αμοιβή τουλάχιστον ίση με τον ελάχιστο μισθό

[...]

2. έχουν γίνει επί της καταβληθείσας αμοιβής οι νόμιμες κρατήσεις για την κοινωνική ασφάλιση, περιλαμβανομένων και εκείνων του κλάδου ανεργίας.»

8 Το άρθρο 44 του βασιλικού διατάγματος ορίζει τα εξής:

«Για να μπορεί να τύχει επιδομάτων, ο άνεργος πρέπει να έχει απολέσει την εργασία και την αμοιβή του για λόγους ανεξαρτήτους της βουλήσεώς του.»

9 Το άρθρο 46, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος έχει ως εξής:

«Για την εφαρμογή του άρθρου 44, μεταξύ άλλων θεωρούνται ως αμοιβή:

[...]

5. Η αποζημίωση την οποία ο εργαζόμενος μπορεί να διεκδικήσει λόγω της διακοπής της συμβάσεως εργασίας του, με εξαίρεση τη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης και την αποζημίωση που χορηγείται πέραν του επιδόματος ανεργίας·

[...].

Για την εφαρμογή του πρώτου εδαφίου, περίπτωση 5, αποζημίωση που χορηγείται πέραν του επιδόματος ανεργίας θεωρείται η αποζημίωση ή μέρος της αποζημιώσεως που χορηγείται κατόπιν αθέλητης αποχωρήσεως του ανέργου από την εργασία, εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

— η αποζημίωση δεν θεωρείται από τα μέρη αποζημίωση λόγω καταγγελίας·

— η αποζημίωση ή μέρος αυτής δεν μπορεί να αντικαταστήσει τα πλεονεκτήματα που παρέχονται στο πλαίσιο ενός κανονικού καθεστώτος απολύσεως, δεδομένου ότι τα τελευταία έχουν όντως χορηγηθεί».

10 Σύμφωνα με το άρθρο 14 της από 26 Νοεμβρίου 1991 υπουργικής αποφάσεως περί λεπτομερειών εφαρμογής της νομοθετικής ρυθμίσεως περί απεργίας (*Moniteur belge* της 25ης Ιανουαρίου 1992, στο εξής: υπουργική απόφαση):

«Δεν λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του απαιτούμενου αριθμού εργάσιμων ημερών οι παροχές εργασίας στο πλαίσιο επαγγέλματος ή επιχειρήσεως που δεν υπάγονται στην κοινωνική ασφάλιση του κλάδου ανεργίας, ακόμη και εάν έχουν γίνει οι κρατήσεις.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

11 Η N. Kristiansen, γεννηθείσα στις 17 Νοεμβρίου 1961, νορβηγικής ιθαγένειας, άσκησε από 1ης Ιουνίου 1988 μέχρι 1η Νοεμβρίου 1994 επαγγελματική δραστηριότητα στη Νορβηγία, αφού ολοκλήρωσε εκεί τις πανεπιστημιακές σπουδές της. Κατά το εν λόγω διάστημα ασκήσεως της επαγγελματικής της δραστηριότητας, υπαγόταν στο νορβηγικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως.

12 Από 1ης Νοεμβρίου 1994 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1996, η N. Kristiansen εργάστηκε στο Ινστιτούτο Μετρήσεων και Υλικών Αναφοράς (στο εξής: IMYA) στο Geel (Βέλγιο), βάσει συμβάσεως «Individual Fellowship Contract», στο εξής: Fellowship Contract) που συνήψε με την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Αυτή η σύμβαση είχε ως αντικείμενο την τελειοποίηση των επαγγελματικών προσόντων των νέων εργαζομένων. Η N. Kristiansen μετέσχε βάσει αυτής σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα στον τομέα της έρευνας (research training project), οι όροι του οποίου επισυνάπτονταν στη σύμβασή της. Σύμφωνα με αυτούς, δεν εισέπραττε αμοιβή, αλλά μηνιαίο ποσό το οποίο κάλυπτε τα έξοδα μετακινήσεως και διαμονής της. Επιπλέον, βαρυνόταν με τις εισφορές κοινωνικής ασφαλίσεως και με τους φόρους. Δεν υπαγόταν στο βελγικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως.

13 Με τη λήξη του Fellowship Contract, η N. Kristiansen για ένα μήνα δεν άσκησε κανενός είδους δραστηριότητα.

14 Από 1ης Δεκεμβρίου 1996 μέχρι 30 Νοεμβρίου 1999, εργάστηκε στην Επιτροπή, βάσει συμβάσεως έκτακτου υπαλλήλου στο πλαίσιο της οποίας υπαγόταν στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

15 Με τη λήξη αυτής της συμβάσεως, η N. Kristiansen ζήτησε τη χορήγηση επιδομάτων ανεργίας στο Βέλγιο. Με απόφαση της 23ης Ιουνίου 2000, ο RVA απέρριψε το εν λόγω αίτημα με την αιτιολογία ότι η N. Kristiansen δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις

που προέβλεπε η βελγική νομοθετική ρύθμιση, η οποία απαιτεί τη συμπλήρωση 468 ημερών εργασίας ή εξομοιουμένων ημερών κατά τη διάρκεια της εφαρμοστέας περιόδου αναφοράς και η οποία αφορά τους 27 μήνες πριν από την υποβολή του αιτήματός της.

16 Ο RVA αρνήθηκε να λάβει υπόψη, με την απόφασή του, τις παροχές που η N. Kristiansen είχε πραγματοποιήσει ως υπάλληλος της Επιτροπής στο διάστημα μεταξύ 1ης Δεκεμβρίου 1996 και 30ής Νοεμβρίου 1999. Στήριξε την αιτιολογία της αποφάσώς του στο ότι αυτές οι παροχές είχαν πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο επαγγέλματος ή επιχειρήσεως που δεν υπαγόταν στην κοινωνική ασφάλιση, κλάδος ανεργίας, και δεν μπορούσαν ως εκ τούτου να ληφθούν υπόψη, κατ' εφαρμογή των άρθρων 37, παράγραφος 1, του βασιλικού διατάγματος και 14 της υπουργικής αποφάσεως. Ωστόσο, ο RVA εκτίμησε ότι η εν λόγω επαγγελματική δραστηριότητα παρέτεινε την περίοδο αναφοράς για την πρόσβαση στο εθνικό βελγικό σύστημα επιδομάτων ανεργίας σύμφωνα με το άρθρο 30, τρίτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος.

17 Όσον αφορά τη δραστηριότητα που η N. Kristiansen άσκησε κατά την περίοδο μεταξύ 1ης Νοεμβρίου 1994 και 31ης Οκτωβρίου 1996 στο ΙΜΥΑ, ο RVA θεώρησε, αντιθέτως, ότι, δεδομένου ότι επρόκειτο για περίοδο εκπαιδεύσεως που η N. Kristiansen είχε συμπληρώσει ως ασκούμενη υπότροφος φοιτήτρια, μια τέτοια περίοδος δεν παρέτεινε την περίοδο αναφοράς, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 30, τρίτο εδάφιο, του βασιλικού διατάγματος.

18 Υπό αυτές τις συνθήκες, η N. Kristiansen δεν συμπλήρωνε τον αναγκαίο αριθμό ημερών προκειμένου να λάβει το επίδομα ανεργίας που προβλέπει η βελγική νομοθεσία.

19 Η N. Kristiansen προσέβαλε την απόφαση του RVA ενώπιον του Arbeidsrechtbank van het Arronissement Tongeren.

20 Η N. Kristiansen ισχυρίστηκε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι οι δραστηριότητες που είχε ασκήσει στο IMYA βάσει του Fellowship Contract συνιστούσαν επαγγελματική δραστηριότητα. Υποστήριξε, συναφώς, ότι μια τέτοια περίοδος εκπαιδεύσεως στο IMYA υπάγεται σε ιδιαίτερο καθεστώς διεθνούς δικαίου που προκύπτει από τη συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (στο εξής: συμφωνία ΕΟΧ). Υπογραμμίζει ότι, σε ορισμένα κράτη μέλη συμβαλλόμενα στη συμφωνία ΕΟΧ, η δραστηριότητα ερευνητή μεταπτυχιακού επιπέδου στο IMYA θεωρείται ότι συνιστά επαγγελματική δραστηριότητα που υπάγεται ή όχι στην κοινωνική ασφάλιση, ενώ στο Βέλγιο θεωρείται περίοδος ασκήσεως ενός υποτρόφου φοιτητή. Σε αυτό το κράτος μέλος, ένας υπότροφος φοιτητής δεν μπορεί να υπαχθεί εκουσίως στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως στο οποίο υπάγονται οι επαγγελματικές δραστηριότητες. Κατά την N. Kristiansen, μια τέτοια ανισότητα στην κοινωνική θέση ενός ερευνητή μεταπτυχιακού επιπέδου είναι ασυμβίβαστη με το άρθρο 7, παράγραφος 4, του κανονισμού 1612/68.

21 Ο RVA υποστήριξε ότι η δραστηριότητα που η N. Kristiansen είχε ασκήσει στο IMYA δεν είναι επαγγελματική δραστηριότητα, αλλά εκπαίδευση ως ασκούμενη υπότροφος φοιτήτρια. Από το άρθρο 7 του παραρτήματος του Fellowship Contract, περί γενικών όρων, προκύπτει ότι η ενδιαφερόμενη δεν θα εισέπραττε κανενός είδους αμοιβή, αλλά ποσό καλύπτον τα έξοδα μετακινήσεως και διαμονής της, και ότι δεν θα υπαγόταν στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως. Ως εκ τούτου, η δραστηριότητα που η N. Kristiansen άσκησε στο IMYA επίσης δεν παρέτεινε την περίοδο αναφοράς προκειμένου να τύχει επιδομάτων ανεργίας.

22 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να επιλυθούν δύο ζητήματα. Το πρώτο αφορά το ζήτημα εάν πρώην έκτακτοι υπάλληλοι της Κοινότητας κατοικούντες στο Βέλγιο μπορούν να δικαιούνται των επιδομάτων ανεργίας που προβλέπει η βελγική νομοθεσία, μετά τη λήξη της επαγγελματικής τους δραστηριότητας σε αυτό το όργανο και ενώ δεν έχουν γίνει κρατήσεις κοινωνικής ασφαλίσεως και οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να λάβουν επιδόματα ανεργίας χορηγούμενα από την Επιτροπή. Το δεύτερο ζήτημα αφορά το ζήτημα εάν η απόφαση του RVA, κατά την οποία ένας μεταπτυχιακός φοιτητής που απασχολείται στο IMYA βάσει Fellowship Contract

θεωρείται ασκούμενος υπότροφος φοιτητής, αντίκειται στην κοινοτική ρύθμιση καθόσον συνιστά παραβίαση της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων, ήτοι της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.

23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Arbeidsrechtbank van het Arrondissement Tongeren αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εμποδίζουν οι διατάξεις του κανονισμού [...] 1408/71 [...] —για τους έκτακτους υπαλλήλους της ΕΟΚ οι οποίοι μετά τη λήξη της υπηρεσίας τους στην ΕΟΚ κατοικούν στο Βέλγιο, από τον μισθό των οποίων δεν παρακρατήθηκαν εισφορές κοινωνικής ασφαλίσεως και οι οποίοι έχουν δικαίωμα να λάβουν [επίδομα] ανεργίας από την ΕΟΚ— να εφαρμοστεί πλήρως επ' αυτών η εθνική ρύθμιση, λαμβανομένου υπόψη του εθνικού κανόνα κατά της σωρεύσεως ο οποίος ορίζει ότι βάσει των προϋποθέσεων για την αναγνώριση δικαιώματος λήψεως [επιδομάτων] ανεργίας ο εργαζόμενος πρέπει να είναι χωρίς εργασία και χωρίς μισθό, όπου ως μισθός θεωρείται μεταξύ άλλων η αποζημίωση λόγω καταγγελίας ή λήξεως της συμβάσεως εργασίας, την οποία αποζημίωση ο εργαζόμενος έχει ενδεχομένως δικαίωμα να λάβει, εξαιρουμένης της χρηματικής ικανοποιήσεως λόγω ηθικής βλάβης;

2) Αντίκεινται προς τον κανονισμό [...] 1612/68 [...] (τίτλος ΙΙ, άρθρο 7, παράγραφος 4), ο οποίος ορίζει ότι πρέπει να επιδιώκεται ομοιομορφία σε επίπεδο κοινωνικής ασφαλίσεως και ότι ουδεμία δυσμενής διάκριση είναι επιθυμητή, το γεγονός ότι (κατά την προσφεύγουσα) υφίσταται ανισότητα στο εντός του ΕΟΧ κοινωνικό καθεστώς των ερευνητών [μεταπτυχιακού] επιπέδου και το γεγονός ότι σε διάφορα κράτη μέλη του ΕΟΧ η κατοχή θέσεως ερευνητή [μεταπτυχιακού] επιπέδου θεωρείται ως επαγγελματική δραστηριότητα ανεξαρτήτως του αν υπόκειται σε κοινωνική ασφάλιση, και στο Βέλγιο ο ερευνητής [μεταπτυχιακού] επιπέδου (κακώς, κατά την προσφεύγουσα) θεωρείται ως ασκούμενος υπότροφος φοιτητής και ο υπότροφος ερευνητής [μεταπτυχιακού]

επιπέδου πρέπει ο ίδιος να ασφαλιστεί στο βελγικό ασφαλιστικό σύστημα, ενώ τούτο (οπωσδήποτε για τον κλάδο ανεργίας) δεν μπορεί να γίνει επί προαιρετικής βάσεως;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

24 Επιβάλλεται εκ προοιμίου η διαπίστωση ότι, βάσει των άρθρων 28 και 29 καθώς και των παραρτημάτων V και VI της συμφωνίας ΕΟΧ, οι κανονισμοί 1612/68 και 1408/71 εφαρμόζονται στους Νορβηγούς υπηκόους. Κατά το μέτρο που από την απόφαση περί προδικαστικής παραπομπής προκύπτει ότι η N. Kristiansen, κάτοικος Βελγίου, είναι Νορβηγίδα, μπορεί να επικαλεστεί τις διατάξεις των εν λόγω κανονισμών.

Επί του πρώτου ερωτήματος

25 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία εάν ο κανονισμός 1408/71 απαγορεύει την εφαρμογή εθνικού συστήματος επιδομάτων ανεργίας και, ειδικότερα, διάταξη κατά της σωρεύσεως που προβλέπει αυτό το σύστημα, σε πρώην έκτακτο υπάλληλο της Επιτροπής, κάτοικο ενός κράτους μέλους ο οποίος δικαιούται τα επιδόματα ανεργίας που χορηγεί η τελευταία.

26 Από την απόφαση περί προδικαστικής παραπομπής προκύπτει συναφώς ότι η N. Kristiansen άσκησε τις δραστηριότητές της ως έκτακτη υπάλληλος της Επιτροπής μεταξύ 1ης Δεκεμβρίου 1996 και 30ής Νοεμβρίου 1999 και ότι εν συνεχεία έτυχε, ως πρώην έκτακτη υπάλληλος, των επιδομάτων ανεργίας που προβλέπει το ΚΛΠ.

27 Επομένως, όπως ορθώς τόνισε η Επιτροπή με τις παρατηρήσεις της, το πρώτο ερώτημα εντάσσεται στο πλαίσιο του ΚΛΠ και αφορά ειδικότερα τη σχέση μεταξύ των διατάξεων αυτού του καθεστώτος που εφαρμόζονται στους πρώην εκτάκτους υπαλλήλους και των διατάξεων κατά της σωρεύσεως που προβλέπει το βελγικό σύστημα ασφαλίσεως κατά της ανεργίας.

28 Αφετέρου, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι το Δικαστήριο, προκειμένου να παράσχει λυσιτελή απάντηση στο δικαστήριο που του υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα, μπορεί να χρειαστεί να λάβει υπόψη τους κανόνες κοινοτικού δικαίου τους οποίους το εθνικό δικαστήριο δεν αναφέρει στο ερώτημά του (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 20ής Μαρτίου 1986, 35/85, Tissier, Συλλογή 1986, σ. 1207, σκέψη 9, της 27ης Μαρτίου 1990, C-315/88, Bagli Pennacchiotti, Συλλογή 1990, σ. I-1323, σκέψη 10, και της 18ης Νοεμβρίου 1999, C-107/98, Teckal, Συλλογή 1999, σ. I-8121, σκέψη 39).

29 Όσον αφορά διατάξεις εφαρμοστέες στους πρώην εκτάκτους υπαλλήλους, το άρθρο 28α του ΚΛΠ περιέχει ειδική διάταξη σχετικά με τη σχέση μεταξύ των κοινοτικών παροχών ανεργίας και εκείνων των εθνικών συστημάτων.

30 Υπό αυτές τις συνθήκες, προκειμένου να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο λυσιτελή απάντηση, το Δικαστήριο πρέπει να ερμηνεύσει τις κρίσιμες διατάξεις του ΚΛΠ και όχι εκείνες του κανονισμού 1408/71.

31 Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνησθεί, πρώτον, ότι κατά πάγια νομολογία, όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 33 των προτάσεών του, το κοινοτικό δίκαιο δεν θίγει την εξουσία των κρατών μελών να διαρρυθμίζουν τα συστήματά τους κοινωνικής ασφαλίσεως και, ελλείψει εναρμονίσεως σε κοινοτικό επίπεδο, εναπό-

κειται στη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους να καθορίσει, αφενός, τις προϋποθέσεις του δικαιώματος ή της υποχρεωτικής υπαγωγής σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως και, αφετέρου, τις προϋποθέσεις χορηγήσεως δικαιώματος προς λήψη παροχών. Εντούτοις, τα κράτη μέλη εξακολουθούν να υπέχουν την υποχρέωση να τηρούν, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας αυτής, το κοινοτικό δίκαιο (απόφαση της 12ης Ιουλίου 2001, C-157/99, Smits και Peerbooms, Συλλογή 2001, σ. I-5473, σκέψεις 44 έως 46).

32 Δεύτερον, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή με τις παρατηρήσεις της, το ΚΛΠ θεσπίστηκε με κανονισμό του Συμβουλίου ο οποίος, βάσει του άρθρου 249, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ, έχει γενική ισχύ, είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος. Επομένως, εκτός των αποτελεσμάτων που αναπτύσσει στην εσωτερική έννομη τάξη της κοινοτικής διοικήσεως, το ΚΛΠ συνεπάγεται επίσης υποχρεώσεις για τα κράτη μέλη, καθόσον η σύμπραξή τους είναι αναγκαία για την εφαρμογή του (απόφαση της 7ης Μαΐου 1987, 186/85, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 1987, σ. 2029, σκέψη 21).

33 Σε αυτό το πλαίσιο, επιβάλλεται να τονιστεί ότι το άρθρο 28α, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του ΚΛΠ προβλέπει ότι, όταν ένας πρώην έκτακτος υπάλληλος μπορεί να διεκδικήσει επίδομα ανεργίας βάσει εθνικού συστήματος, «[...] το ποσό αυτού του επιδόματος μπορεί να θεωρηθεί ένα είδος προκαταβολής που καταβάλλεται βάσει [του κοινοτικού δικαίου]». Αυτή η διάταξη θεσπίζει έτσι τον συμπληρωματικό χαρακτήρα του κοινοτικού συστήματος επιδομάτων ανεργίας σε σχέση με εκείνο των κρατών μελών.

34 Επειδή ο συμπληρωματικός χαρακτήρας των επιδομάτων ανεργίας στηρίζεται στο ίδιο το άρθρο 28α, παράγραφος 1, του ΚΛΠ, δεσμεύει τα κράτη μέλη και δεν μπορεί να αγνοηθεί από τις εθνικές νομοθετικές διατάξεις (προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Βελγίου, σκέψη 23).

35 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 28α, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του ΚΛΠ θεσπίζει τον συμπληρωματικό χαρακτήρα του κοινοτικού συστήματος επιδομάτων ανεργίας σε σχέση με τα συστήματα των κρατών μελών, ο οποίος δεν μπορεί να αγνοηθεί κατά την εφαρμογή του συστήματος επιδομάτων ανεργίας ενός κράτους μέλους και ιδίως μιας διατάξεως κατά της σωρεύσεως που προβλέπει το τελευταίο σύστημα, σε πρώην έκτακτο υπάλληλο που κατοικεί στο εν λόγω κράτος μέλος και που μπορεί να διεκδικήσει επιδόματα ανεργίας χορηγούμενα βάσει του ΚΛΠ.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

36 Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία εάν η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων που θεσπίζει το άρθρο 7, παράγραφος 4, του κανονισμού 1612/68 απαγορεύει να θεωρείται σε ένα κράτος μέλος ένας ερευνητής μεταπτυχιακού επιπέδου, βάσει του Fellowship Contract, ότι είναι ασκούμενος υπότροφος φοιτητής που δεν έχει πρόσβαση στο εθνικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, ενώ σε άλλα κράτη μέλη ο ασκών ταυτόσημα καθήκοντα θεωρείται ότι ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα που μπορεί να υπάγεται σε ένα τέτοιο σύστημα ασφαλίσεως κατά της ανεργίας.

37 Συναφώς, αρκεί η διαπίστωση, πρώτον, ότι, όπως υπενθυμίστηκε με τη σκέψη 31 της παρούσας αποφάσεως, το κοινοτικό δίκαιο δεν θίγει την εξουσία των κρατών μελών να διαρρυθμίζουν τα συστήματά τους κοινωνικής ασφαλίσεως και, ελλείψει εναρμονίσεως σε κοινοτικό επίπεδο, εναπόκειται στη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους να καθορίσει, αφενός, τις προϋποθέσεις του δικαιώματος ή της υποχρεωτικής υπαγω-

γής σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως και, αφετέρου, τις προϋποθέσεις χορηγήσεως δικαιώματος προς λήψη παροχών (προπαρατεθείσα απόφαση Smits και Peerbooms, σκέψεις 44 και 45).

38 Δεύτερον, απαγορεύοντας στα κράτη μέλη, στο πεδίο αρμοδιότητας της Συνθήκης ΕΚ, να εφαρμόζουν το εθνικό δίκαιο κατά τρόπο διαφορετικό αναλόγως της ιθαγένειας των ενδιαφερομένων, η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, που θεσπίζεται τόσο με το άρθρο 39, παράγραφος 2, ΕΚ, όσο και με το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68, δεν αφορά τις ενδεχόμενες διαφορές στη μεταχείριση που μπορεί να προκύπτουν, στα διάφορα κράτη μέλη, από τις αποκλίσεις στις εθνικές νομοθεσίες, καθόσον αυτές οι διαφορές αφορούν τα πρόσωπα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής αυτών των νομοθεσιών κατά τρόπο ταυτόσημο, σύμφωνα με αντικειμενικά κριτήρια και χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ιθαγένειά τους.

39 Σε αυτό το πλαίσιο, ειδικότερα η βελγική νομοθεσία περί κοινωνικής ασφαλίσεως, δεν μπορεί να θεωρηθεί αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο απλώς και μόνον λόγω του ότι χαρακτηρίζει τα καθήκοντα ερευνητή μεταπτυχιακού επιπέδου που ασκεί η N. Kristiansen στο IMYA καθήκοντα ασκούμενου υποτρόφου φοιτητή, που δεν χορηγούν δικαίωμα προσβάσεως στο εθνικό σύστημα ασφαλίσεως κατά της ανεργίας, καθόσον ένας βέλγος υπήκοος που έχει ασκήσει τα ίδια καθήκοντα υφίσταται όμοια μεταχείριση.

40 Υπό αυτές τις συνθήκες, στο δεύτερο ερώτημα επιβάλλεται να δοθεί η απάντηση ότι η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων που θεσπίζεται στο άρθρο 7, παράγραφος 4, του κανονισμού 1612/68 δεν απαγορεύει σε ερευνητή μεταπτυχιακού επιπέδου, όπως η προσφεύγουσα στην κύρια δίκη, να θεωρείται, σε ένα κράτος μέλος, ασκούμενος φοιτητής-υπότροφος που δεν έχει πρόσβαση στο εθνικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, ενώ σε άλλα κράτη μέλη ο ασκών ταυτόσημα καθήκοντα

θεωρείται ότι ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα η οποία υπάγεται σ' ένα τέτοιο σύστημα ασφαλίσεως κατά της ανεργίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

41 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή, που κατέθεσε παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με απόφαση της 11ης Μαρτίου 2002 το Arbeidsrechtbank van het Arrondissement Tongeren, αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 28α, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του Καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του Λοιπού Προσωπικού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων θεσπίζει τον συμπληρωματικό χαρακτήρα του κοινοτικού συστήματος επιδομάτων

ανεργίας σε σχέση με τα συστήματα των κρατών μελών, ο οποίος δεν μπορεί να αγνοηθεί κατά την εφαρμογή του συστήματος επιδομάτων ανεργίας ενός κράτους μέλους και ιδίως μιας διατάξεως κατά της σωρεύσεως που προβλέπει το τελευταίο σύστημα, σε πρώην έκτακτο υπάλληλο που κατοικεί στο εν λόγω κράτος μέλος και που μπορεί να διεκδικήσει επιδόματα ανεργίας χορηγούμενα βάσει του Καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του Λοιπού Προσωπικού των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

2) **Η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων που θεσπίζεται στο άρθρο 7, παράγραφος 4, του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας δεν απαγορεύει σε ερευνητή μεταπτυχιακού επιπέδου, όπως η προσφεύγουσα στην κύρια δίκη, να θεωρείται, σε ένα κράτος μέλος, ασκούμενος υπότροφος φοιτητής που δεν έχει πρόσβαση στο εθνικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, ενώ σε άλλα κράτη μέλη ο ασκών ταυτόσημα καθήκοντα θεωρείται ότι ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα η οποία υπάγεται σ' ένα τέτοιο σύστημα ασφαλίσεως κατά της ανεργίας.**

Timmermans Edward La Pergola

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 4 Δεκεμβρίου 2003.

Ο Γραμματέας Ο Πρόεδρος

R. Grass Β. Σκουρής